Indexat PhilPapers / PhilArchive
05.07.2026, / 24 pagini

Petru Ștefăroi

ANTROPOGENEZA – O PERSPECTIVĂ ONTOLOGIC-AGONISTICĂ STADIALĂ: CONTACTUL AGONIC PRIMORDIAL NATURĂ – MINTE ȘI DRUMUL CĂTRE FIINȚA ȘI SOCIETATEA UMANĂ

Rezumat

Prezenta întreprindere filosofică și antropologică își propune să reinterpreteze procesul de constituire a umanității, a ființei umane, reprezentat aici ca un parcurs de o virulență aprigă, o ontificare stadială zbuciumată desfășurată la confluența tensionată, profund confruntațională, dintre condiția biologică brută și saltul trans-biologic al minții și spiritului. Depășind reducționismele simplificatoare, elementar scientiste, lucrarea aduce in atenție o paradigmă teoretică confruntațională, o perspectivă ontologico-agonistică. Prin intermediul acestei grile analitice, desprinderea dramatică a omului de natură și nașterea subsecventă a culturii și civilizației nu mai sunt privite ca adaptări biologice, pasive sau armonice la rigorile mediului ambiant, ci ca produs al unor rupturi ontologice, a unor fracturi filogenetice generate și de o vulnerabilitate anatomică constitutivă și guvernată neîncetat de coliziunea titanică dintre forța dismergentă (vectorul centrifug al aferent amorfismului natural) și forța promergentă (vectorul centripet de asimilare și ascensiune a valorilor ordonatoare ale spiritului). Studiul evocă inițial premisele antropogenetice, apoi expune câteva dintre teoriile clasice, tocmai pentru a justifica un model ontologico-agonistic stadial alcătuit din secvențe ontice stringente, impuse de logica dură

confruntării, supraviețuirii și auto-depășirii. Acest model urmărește metamorfoza experienței umane de la coliziunea sau contactul primar dintre minte/ cunoastere și natură, trecând prin acumularea confruntațională a resurselor și tehnicilor, structurarea normativ-coercitivă a primelor comunități și instituirea formal-statală a civilizației, până la faza supremă a ontificării propriu-zisă sau a statuării existențiale. În acest stadiu ultim, universul simbolic creat de om prin suferință, jertfă și asceză devine consubstanțial cu propria sa ființă, dovedind o autonomie ontologică deplină și capacitatea de a dicta asupra biologicului. Concluziile sintetizează acest parcurs de autofundamentare eroică, agonică și sfidătoare a umanului și deschid o fereastră interogativă legitimă spre dinamica macro-structurală viitoare a societății globale, marcată de noi forme de tensiune și control, din perspectiva aceleiași ontologii a agonismului fertil.

Cuvinte cheie: *Homo sapiens*, antropogeneză, umanogeneză, ontificare propriu-zisă, statuare existențială, dismergență, promergență, ontologie agonică, vulnerabilitate constitutivă, autonomie simbolică, model stadial, emergență culturală, ființă umană, umanitate.

Introducere

Interogația fundamentală privitoare procesul de constituire a ființei și societății umane, la originea, sensul și esența intimă a speciei *Homo sapiens* reprezintă, fără îndoială, nucleul cel mai dramatic, mai tensionat și mai persistent al întregii reflecții filosofice universale. Ne aflăm în fața unei dileme radicale, de o profundă rezonanță metafizică, ce împarte cunoașterea în două emisfere ireconciliabile, aflate într-un război conceptual total: suntem oare doar ultima, cea mai rafinată și mai versatilă verigă a unui lung și implacabil lanț trofic universal, un simplu animal biped superior care a învățat pe parcursul mileniilor să își optimizeze supraviețuirea biologică prin utilizarea unor tehnici adaptative complexe, sau apariția conștiinței noastre reprezintă o fractură cosmică ireparabilă, o prăbușire definitivă a determinismului biologic orb și o emanație ontologică complet nouă, care instituie o ordine calitativ diferită în univers? Această interogație nu este o simplă speculație filosofică de salon, ci o dispută acută asupra legitimității noastre existențiale, o confruntare deschisă între imanența materială brută și transcendența sensului, o criză originară în care specia își conștientizează propria sa scindare fundamentală ca pe un blestem și o promisiune metafizică deopotrivă.

Dacă privim istoria naturală exclusiv ca pe un flux continuu, liniar, pașnic și omogen al adaptării ecologice, riscăm să dizolvăm complet specificul omului în peisajul zoologic global, anulând caracterul său revoluționar și anihilând din start tensiunea creatoare ce pulsează în venele istoriei umane. În această viziune reducționistă și plată, societatea umană nu ar fi decât o prelungire hiper-tehnologizată a mușuroiului de furnici sau a structurilor sociale rigide ale unei haite de lupi, o simplă mașinărie biologică menită să maximizeze reproducerea și stocarea de energie prin procese pur mecanice, lipsite de un orizont al transcendenței. Cu toate

acestea, arhitectura spiritului, splendoarea culturii, adâncimea cutremurătoare a sacrului și forța ordonatoare, adesea violentă, a mitului fondator ne izbesc cu o singularitate absolută ce refuză cu încăpățânare naturalizarea reductivă, obligându-ne să recunoaștem în apariția umanului o ruptură aprigă de sub dictatul realității fizice imediate. Omul se manifestă în istoria lumii ca o ființă fundamental scindată, un focar de tensiune pură și distructivă: prins cu picioarele în imanența pământului și a legilor sale genetice nemiloase, dar proiectat cu mintea în transcendența semnificațiilor ideale și a valorilor morale absolute, care adesea contrazic flagrant și sabotează imperativele supraviețuirii brute și ale egoismului biologic grosier.

Ezitarea filosofiei în fața acestei duble naturi a omului a generat, de la Iluminism și până în contemporaneitate, două mari modele de devenire complet opuse, ireconciliabile și permanent beligerante în spațiul academic. Pe de o parte, concepția evoluționist-liniară interpretează antropogeneza ca pe un parcurs lent, gradual, pasiv și confortabil, în care acumulările cantitative de mutații utile au șlefuit o ramură de primate, permițându-le să alunece lin, fără efort și fără drame interioare, din animalitate în cultură. Pe de altă parte, viziunile de sorginte metafizică afirmă cu tărie că omul s-a născut dintr-un act de revoltă structurală violentă, dintr-o asceză profundă prin care s-a smuls din imperiul instinctului cu prețul unei angoase sfâșietoare și al unei răniri ontologice definitive. Perspectiva ontologico-agonistică, pe care o aducem în atenție în acest articol, se se aliniază cumva în prelungirea acestei a doua viziuni și propune o paradigmă ce refuză liniarismul biologic plat, însă nu se substituie nici spiritualismului abstract. Ea postulează că *Homo sapiens* este, prin excelență, o *ființă agonică* — o entitate structural tensionată, a cărei devenire nu este primită cadou de la natură, ci se cucerește printr-un proces de tip stadial de o virulență simbolică extraordinară, un război purtat simultan pe două fronturi: împotriva tiraniei biologice externe și împotriva propriei degradări entropice interne.

Pentru a sublinia validitatea acestei perspective, ontologico-agonistice stadiale, demersul de față refuză narațiunile speculative vagi și își asumă o structură analitică cât de poate de riguroasă, menită să deconstruiască și să reasambleze dinamica umanizării prin prisma agonismului ontologic de tip stadial. În prima secțiune, se va „coborî” în substratul natural al antropogenezei, observând modul în care neotenia anatomică, fractura tectonică a Riftului African și spargerea ecranului instinctual (*Umwelt*) au configurat o capcană biologică de o cruzime extremă, transformând fragilitatea corpului în resortul unei agresiuni tehnice fără precedent. Ulterior, vom trece în revistă și vom supune unei critici severe principalele teorii clasice — de la evoluționismul darwinian și materialismul engelsian al muncii, până la simbolicirea cassirerienă —, evidențiind limitele lor sectoriale și incapacitatea lor de a surprinde miezul tensional al saltului calitativ. Această deconstrucție va fundamenta introducerea unui model cadru abstract alcătuit din cinci secvențe/ stadii ontice stringente, impuse de logica dură a supraviețuirii: contactul primar, achiziția și acumularea, structurarea normativă, instituirea

formală și, în final, faza supremă a ontificării propriu-zise, unde universul simbolic devine consubstanțial cu ființa însăși.

Propunerea acestui model ontoligico-agonistic stadial nu reprezintă doar un exercițiu de clasificare academică, ci o dezbatere și confruntare teoretică directă și necruțătoare cu dualismele comode care au paralizat gândirea modernă, separând artificial științele naturii de științele spiritului. Grilele conceptuale dominante tind fie să reducă omul la un pachet de neuroni și gene egoiste programate mecanic pentru supraviețuire, fie să îl plaseze într-un imperiu abstract al libertății culturale complet desprins de traumele biologice ale corpului și de foamea primordială a savanei. Modelul nostru ontologico-agonistic evidențiază că fiecare stadiu al devenirii umane este propulsat în mod necesar de o criză internă profundă, o contradicție acută în care vechea ordine biologică sau socială devine insuficientă și se prăbușește prin confruntare, forțând un nou salt agonic prin coerciție și jertfă. Astfel, cultura nu mai apare ca un ornament estetic adăugat luxos peste un animal gata format, ci ca o armură de supraviețuire de o duritate extremă, un aparat de luptă pe care specia a fost silită să îl făurească pentru a nu fi măturată definitiv de pe scena evoluției terestre.

Miza profundă a prezentei lucrări transcende, așadar, simpla reconstituire istorică sau arheologică a trecutului îndepărtat al speciei noastre, statuându-se și ca o interogație acută asupra prezentului și viitorului civilizației. Prin investigarea procesului traumatic prin care universul artificial al sensului a dobândit autonomie substanțială deplină — ajungând să dicteze asupra biologicului prin forța tabuului și a legii —, încercăm să punem bazele unei înțelegeri mult mai profunde a crizelor macro-structurale contemporane. Încheierea acestui parcurs ne va permite să proiectăm grila ontologico-agonistică dincolo de granițele preistoriei, deschizând o fereastră speculativă necesară către dinamica societății globale actuale, unde noile megastructuri tehnologice și tehnocratice tind să exercite o violență simbolică și o bioputere totală asupra individului. Introducerea în această mare dramă a spiritului captiv în rețeaua materiei ne obligă să privim antropogeneza nu ca pe un eveniment consumat și arhivat în pliurile timpului geologic, ci ca pe un agonism permanent, nerezolvat și deschis, în care miza supremă rămâne însăși menținerea statutului nostru de ființe purtătoare de sens în fața asaltului neobosit al haosului și al alienării.

Înainte însă de a evalua conflictul de idei din planul teoretic pur, este absolut vital să coborâm în straturile adânci ale realității materiale și biologice primordiale, cercetând contextul fizic și mutațiile concrete din care s-a plămădit noua ființă în urma unei încleștări aprige cu elementele naturii.

1. Antropogeneza - premise, condiții și factori generatori

O elementară reflecție asupra originii ființei umane ne obligă să situăm geneza speciei noastre nu într-un plus de forță musculară, într-o viteză

superioară sau într-un triumf biologic instantaneu, ci, printr-un paradox profund și cutremurător, în asumarea unei radicale și unice fragilități anatomice – o prăbușire a armurii naturale. În economia generală a viului, hominidul timpuriu apare ca un proscris, o anomalie organică marcată de o profundă insuficiență biologică, dezgolit de blană, colți sau gheare și privat de un mediu specific protector și stabil în care să poată acționa pe baza unor instincte infailibile. Acest deficit structural profund, legat de ritmul încetinit al dezvoltării somatice ce păstrează caracteristici juvenile chiar și la vârsta adultă, a prelungit starea de prunc neajutorat și a creat o dependență totală de un mediu artificial. Departe de a fi un verdict de extincție timpurie, această fragilitate corporală a constituit tocmai premisa declanșatoare a umanului, silind trupul neadaptat să caute salvarea în afara limitelor biologicului și transformând minusul fizic în motorul unei interiorități interogative, tehnice și profund agresive asupra realului.

Această vulnerabilitate constitutivă s-a izbit direct de condițiile unei fracturi ecologice și climatice majore, o adevărată capcană tectonică în Estul Africii care a fragmentat pădurile și a extins nemilos savanele populate de mari prădători. Silită să părăsească mediul arboricol ocrotitor, specia noastră a răspuns acestei crize prin trecerea la bipedismul stabil, un gest disperat asumat cu imense costuri biomecanice și riscuri vitale, dar care a eliberat mână de funcția locomotorie. Din această ruptură s-a născut o nouă poziție în cosmos: omul sparge definitiv granițele rigide ale mediului animal închis și plonjează în deschiderea lumii ca totalitate problematică și haotică, unde obiectele devin realități amenințătoare și interogabile. Pentru a gestiona această expunere angoasantă, s-a activat un circuit strâns de co-evoluție bio-culturală, în care activitatea manuală de prelucrare a pietrei a stabilit un feedback neurologic accelerat cu creierul, stimulând encefalizarea masivă și dezvoltarea lobilor frontali. Acest parcurs tensional de desprindere de sub dictatul naturii s-a desăvârșit prin dobândirea capacității de asceză instinctuală, forța de a spune „NU” propriilor impulsuri biologice imediate, fapt ce a permis emergența culturii nu ca un ornament de lux, ci ca un mecanism compensatoriu de urgență absolută, o armură simbolică menită să panseze rănirea ontologică originală a speciei.

1.1. Vulnerabilitatea constitutivă și paradoxul neoteniei anatomice

Din perspectivă pur zoologică, în zorii apariției sale, hominidul timpuriu nu se prezenta ca un prădător Alfa dominant, ci ca un adevărat proscris al naturii brute, un organism marcat de o profundă, dramatică și acută insuficiență biologică. În lucrarea sa fundamentală *Omul. Natura lui și locul lui în lume*, antropologul german Arnold Gehlen a fundamentat conceptul de om ca „ființă a deficitului” (*Mängelwesen*). Gehlen a demonstrat cu o rigoare necruțătoare că, spre deosebire de animalele superioare perfect adaptate nișelor lor, omul este caracterizat de o acută lipsă de specializări anatomice: nu posedă blană protective împotriva

intemperiilor, nu are organe ofensive sau defensive specializate (colți puternici, gheare retractile, venin), iar simțurile sale sunt net inferioare celor ale marilor carnivore.

Acest deficit organic profund este strâns legat de fenomenul biologic deosebit de riscant al neoteniei sau pedomorfozei (studiat extensiv de anatomiști precum Louis Bolk). Neotenia reprezintă încetinirea drastică a ritmului de dezvoltare somatică, ceea ce face ca *Homo sapiens* să păstreze la vârsta adultă caracteristici morfologice fetale sau juvenile, cum ar fi un creier mare în raport cu fața, poziția anterioară a foramen magnum și absența cvasitotală a pilozității masive. Consecința directă și catastrofală în plan biologic este prelungirea extremă a stării de prunc neajutorat și dependența totală de un mediu protector artificial. Acest minus biologic structural, departe de a reprezenta un verdict de extincție timpurie, a constituit tocmai premisa agonică declanșatoare a umanului: corpul fragil, dezgolit de scutul unor instincte hiper-specializate, a fost silit, într-o bătălie disperată pentru supraviețuire, să caute salvarea în afara limitelor biologicului, transformând deficitul fizic în motorul unei interiorități interogative și tehnice agresive.

1.2. Fractura ecologică și dinamica tranziției către bipedismul stabil

Această configurație anatomică extrem de fragilă s-a izbit, în pliul macro-istoriei terestre, de condițiile unei fracturi ecologice și tectonice majore în Miocenul târziu și Pliocen, o adevărată capcană climatică. Paleoantropologul francez Yves Coppens a fost autorul faimoasei ipoteze *„East Side Story”*, explicând modul în care formarea tectonică a Marelui Rift African a divizat continentul din punct de vedere climatic și ecologic într-un mod violent. În timp ce partea vestică a rămas dominată de păduri tropicale umede și sigure, regiunea estică a suferit un proces accentuat și agresiv de aridizare, ducând la fragmentarea rapidă a pădurilor și la expansiunea nemiloasă a savanelor deschise, populate de mari prădători.

Hominidele din Estul Africii au fost silite de foame și de restrângerea habitatului să părăsească mediul arboricol ocrotitor și să se adapteze unui spațiu al expunerii totale și al pericolului permanent. Trecerea la bipedismul stabil (documentată arheologic prin fosile precum cele de *Australopithecus afarensis* – faimoasa „Lucy”, descoperită de Donald Johanson, sau prin urmele de pași fosilizați de la Laetoli descoperite de Mary Leakey) reprezintă răspunsul agonic, tensionat și disperat la această criză de mediu. Deși bipedismul a oferit avantaje cruciale pe termen lung, el a implicat inițial costuri fizice și biomecanice imense, o adevărată schilodire adaptativă: restructurarea coloanei în formă de „S”, îngustarea canalului pelvian (care a complicat dramatic nașterea, transformând-o într-un act traumatic) și o reducere drastică a vitezei de fugă, transformând hominidul timpuriu într-o țintă extrem de ușoară pentru prădători redutabili precum *Dinofelis* sau *Machairodus*. Fiecare pas în două picioare era o confruntare directă cu moartea.

1.3. Spargerea mediului specific și deschiderea lumii ca totalitate

Prin părăsirea traumatică a nișei arboricole și pierderea determinismului instinctual ocrotitor, specia noastră a spart definitiv, într-un act de violență existențială, granițele rigide ale mediului stabil specific. Biologul și filosoful Jakob von Uexküll introdusese conceptul de *Umwelt* pentru a defini acel univers perceptual închis, perfect securizat, propriu fiecărui animal, în care fiecare stimul exterior cheie declanșează mecanic, automat și infailibil o reacție instinctivă salvatoare. Animalul trăiește ca într-un cocon, perfect integrat în rețeaua sa de stimuli-semnal, neavând niciodată acces la un „în sine” problematic al lumii.

In lucrarea sa fundamentală *Treptele organicului și omul*, Helmuth Plessner explică modul în care *Homo sapiens* realizează o ruptură structurală fundamentală și dureroasă, dobândind o „poziție excentrică” în cosmos. Omul se desprinde violent din *Umwelt*-ul animal și plonjează direct în deschiderea lumii ca totalitate problematică, nesfârșită, haotică și lipsită de repere prefabricate (*Weltoffenheit* - concept preluat și de Max Scheler). Obiectele din jur își pierd caracterul de stimuli ficși și devin realități interogabile, amenințătoare prin neutralitatea lor. Această expunere traumatică și angoasantă în fața indeterminării absolute obligă ființa să preia controlul asupra mediului prin intermediul reflectării chinuitoare și al deciziei conștiente, transformând angoasa neintegrării într-un resort de creativitate ontologică și agresiune tehnică asupra realului.

1.4. Co-evoluția bio-culturală și ipoteza feedback-ului neurologic: Evoluția creierului și cultura umană

Mecanismul profund și profund tensionat prin care s-a realizat această desprindere de sub dictatul naturii este guvernat de legile co-evoluției bio-culturalizatoare, având ca pivot eliberarea mâinii de funcția locomotorie și transformarea ei în instrument de luptă. Neuroantropologi și paleoneurologi precum Harry Jerison (prin teoria coeficientului de encefalizare) și Ralph Holloway (prin studiile asupra restructurării anatomice a cortexului) au demonstrat că evoluția creierului uman nu a fost un proces pur biologic autonom și liniștit, ci unul mediat profund și violent de cultură, tehnică și conflict.

Mâna eliberată nu mai execută comenzi biologice oarbe, ci testează cu duritate rezistența lumii exterioare, făurind primele unelte ca prelungiri ale unei lipse de forță fizică. Între activitatea manuală externă de spargere, tăiere și vânătoare și arhitectura internă a creierului s-a stabilit un circuit de feedback neurologic accelerat, o spirală tensională: necesitatea de a coordona mișcările de mare precizie ale degetelor în momente de criză maximă a stimulat direct encefalizarea masivă, expansiunea lobilor frontali (responsabili de planificarea abstractă și controlul impulsurilor) și dezvoltarea ariei lui Broca. Biologicul și tehnologia primitivă s-au propulsat reciproc într-o spirală dialectică violentă: transformarea materială brutală a pietrei a reconfigurat brutal rețelele sinaptice, iar un creier restructurat a proiectat o unealtă și mai

ucigătoare, dizolvând granița tradițională dintre evoluția organică și cea artificială prin luptă.

1.5. Asceza instinctuală și emergența culturii ca mecanism compensatoriu de urgență

Toate aceste transformări fizice, ecologice și neurologice ar fi rămas însă sterile sau ar fi condus la o extincție rapidă fără activarea unui factor generator de ordin metafizic și comportamental extrem de dur, definit de Max Scheler în *Locul omului în cosmos* ca capacitatea de *ascează instinctuală*. Scheler definește omul ca „ființa capabilă să spună NU”, singurul organism din universul cunoscut care poate exercita o forță de inhibiție voluntară, adesea violentă și tensională, asupra propriilor impulsuri biologice imediate. Animalul acționează întotdeauna pe baza vectorului impuls-satisfacere; omul poate suspenda, printr-un efort agonic interior, satisfacerea foamei, frica paralizantă de moarte sau impulsul sexual brut pentru a le reorganiza în cadrul unei strategii colective sau al unui ritual simbolic.

Cultura nu apare, așadar, ca un lux, ca o distracție sau ca un ornament estetic adăugat ulterior unui animal biped gata format, ci ca un mecanism compensatoriu de urgență absolut obligatoriu, o armură de supraviețuire. Cultura este „a doua natură” artificială, o rețea de unelte, norme, simboluri și interdicții severe menită să panseze și să umple golul imens lăsat în urmă de retragerea și insuficiența instinctelor naturale. Fără acest ecran protector și coercitiv al culturii, animalul uman s-ar fi prăbușit rapid sub povara propriei sale neadaptări fizice în fața fiarelor savanei, ceea ce transformă asceza instinctuală în actul de naștere propriu-zis, profund agonic, al spiritului uman.

Această rețea complexă de vulnerabilități fizice, fracturi ecologice și reacții compensaturi violente a generat în mod inevitabil o vie dispută în gândirea modernă, diverse școli filosofice încercând să conceptualizeze diferit acest salt sângeros de la animal la cetățean al culturii.

2. Teorii și perspective asupra antropogenezei, apariției omului, societății umane și umanității

Descifrarea misterului apariției speciei umane și a structurilor sociale a generat o bogată istorie a ideilor, marcată de o oscilație continuă și de o polemică aprinsă între naturalizarea reducționistă și transcendentalizarea abstractă. Pentru a înțelege profunzimea acestor dezbateri tensionate, este imperativ să deconstruim acest peisaj teoretic în perspectivele sale fundamentale, evidențiind punctele lor de fractură.

2.1. Perspectiva biologic-evoluționistă pură, selecția naturală și continuitatea filogenetică

Această direcție teoretică, fundamentată istoric de Charles Darwin în *Originea omului și selecția sexuală* și apărată virulent, adesea în confruntări publice violente cu tabăra clericală, de Thomas Huxley în

Locul omului în natură, postulează că apariția umanului este exclusiv rezultatul legilor imuabile ale filogenezei, selecției naturale, selecției sexuale și adaptării climatice brute. Encefalizarea accelerată, dobândirea bipedismului perfect și rafinarea motricității fine sunt privite strict ca avantaje biomecanice și adaptative menite să sporească șansele de supraviețuire și succesul reproductiv (*fitness*) al speciei în lupta sângeroasă pentru existență (*struggle for life*).

Miza dogmatică a evoluționismului clasic rezidă în afirmarea unei continuități filogenetice absolute și fără fracturi între marile primate și *Homo sapiens*. Susținătorii această perspective, extinsă în contemporaneitate de sociobiologi precum Edward O. Wilson (*Sociobiologia: Noua sinteză*) sau de psihologi evoluționiști precum Steven Pinker, consideră conștiința o simplă proprietate emergentă a complexității neuronale crescute, o adaptare utilitară rafinată destinată transmiterii genelor. Diferența dintre psihismul animal și cel uman este interpretată ca fiind una exclusiv cantitativă, de grad, și nu una calitativă, de ordin ontologic sau metafizic. Această perspectivă eșuează însă în tentativa de a explica de ce omul manifestă comportamente agonice care sfidează flagrant utilitarismul biologic și imperativul reproducerii genetice, cum ar fi sacrificiul altruist bazat pe idei abstracte, asceza religioasă auto-punitivă sau producția artistică non-utilitară care consumă resurse vitale fără un câștig adaptativ imediat.

2.2. Teoria materialist-dialectică a muncii și rolul uneltei ca mediator tehno-social

Formulată de Friedrich Engels în eseul său vizionar și polemic *Rolul muncii în transformarea maimuței în om*, această perspectivă mută accentul de pe mutația biologică pasivă pe activitatea transformatoare conștientă și violentă asupra naturii. Engels introduce o viziune profund dialectică, dominată de ideea de contradicție: munca nu este doar o activitate economică secundară, apărută după definitivarea speciei, ci factorul constitutiv fundamental care a creat, la propriu și prin efort dureros, anatomia, societatea și conștiința umană. Procesul este unul de co-evoluție violentă: eliberarea mâinii permite utilizarea și făurirea uneltei de piatră, fapt care stimulează direct dezvoltarea scoarței cerebrale și necesitatea cooperării sociale stringente în fața pericolelor.

In această paradigmă, extinsă ulterior de filosofi și sociologi marxiști precum György Lukács în *Ontologia existenței sociale*, unealta nu este un simplu obiect inert, ci un mediator ontologic între organism și natură, un depozitar exterior de inteligență tehnică transmisibilă care forțează transformarea mediului prin forță. Din necesitatea de coordonare în timpul procesului colectiv și tensionat de producție și vânătoare se naște limbajul articulat ca „al doilea sistem de semnalizare” (concept preluat și de fiziologul Ivan Pavlov). Omul se auto-produce prin propria sa activitate practică și conflictuală (*praxis*). Cu toate acestea, modelul materialist rămâne prizonierul unui reducționism economic și utilitarist rigid, reducând întreaga complexitate existențială la statutul de *Homo faber* și ignorând resorturile magico-religioase, artistice și simbolice substanțiale

care nu au nicio legătură cu producția materială brută sau cu optimizarea consumului caloric, ci apar dintr-o angoasă metafizică profundă.

2.3. Antropologia cultural-simbolică și conceptul de *animal simbolic*

O veritabilă ruptură epistemologică, marcată de o polemică profundă cu naturalismul pozitivist, se produce prin contribuția filonului neokantian de la Școala de la Marburg, reprezentat la cel mai înalt nivel de Ernst Cassirer în monumentala sa lucrare *Eseu despre om*. Cassirer respinge categoric atât naturalismul biologic, cât și materialismul tehnicist, definind omul nu ca un *animal rationale*, ci ca un *animal simbolic*, introducând o barieră conceptuală insurmontabilă între om și animalitatea pură. El extinde schema neurofiziologică a lui Uexküll, arătând că între sistemul receptor și cel efector — caracteristice oricărui organism animal — omul interpune o dimensiune complet nouă, o „întrerupere” violentă a reacției mecanice: sistemul simbolic.

In virtutea acestei mutații, *Homo sapiens* nu mai reacționează direct, imediat și instinctiv la realitatea fizică ambiantă, ci o traduce, o filtrează și o reconstruiește printr-o rețea densă de semne, limbaje, mituri, religii și forme artistice, adesea aflate în conflict cu realitatea brută a faptelor. Omul trăiește într-un univers de semnificații autoproduse, devenind incapabil să mai vadă sau să experimenteze lumea în mod nemijlocit, în afara straturilor de cultură pe care le generează neîncetat și care adesea îl alienează. Gânditori asociați acestui curent, precum lingviștii Edward Sapir și Benjamin Lee Whorf (prin ipoteza relativismului lingvistic), au arătat cum însăși percepția timpului și a spațiului este structurată de grila simbolică a limbajului, transformând cunoașterea într-o luptă continuă cu limitele propriilor noastre semne. Cultura devine astfel ecranul protector, ale cărui structuri pot fi și opresive, prin care omul își dăruiește și își cucerește un sens în univers.

2.4. Modelul integrat al antropogenezei bio-culturalizatoare și limitele abordărilor sectoriale

Analiza critică a acestor patru perspective majore scoate la iveală o unilateralitate structurală profundă și o fragmentare epistemică accentuată. Fiecare curent izolează un seul vector al devenirii, transformându-l în dogmă: evoluționismul absolutizează biologia corpului, materialismul dialectic glorifică evoluția tehnicii muncii brute, în timp ce culturalismul și mutația ontologică analizează formele sublime ale spiritului, detașate adesea de suportul lor material și de luptele concrete pentru supraviețuire. Împotriva acestor fragmentări comode, antropologi culturali precum **Clifford Geertz** (*Interpretarea culturilor*) și sociologi precum Edgar Morin (*Paradigma pierdută: natura umană*) au argumentat, într-o confruntare deschisă cu dogmele academice, că omul nu poate fi înțeles decât ca un sistem integrat bio-cultural complex și tensionat. Geertz arată că creierul uman nu ar fi putut funcționa sau supraviețui în absența ghidajului simbolic al culturii, cultura fiind o condiție

constitutivă, un instrument de luptă, nu un rezultat târziu al evoluției noastre.

Fiecare dintre aceste modele surprinde corect o fațetă a saltului antropogenetic, însă puține sunt cele care încearcăsă surprindă mecanismul intim, tensiunea imanentă, disperarea constitutivă și dinamica generator-conflictuală ce propulsează trecerea ontologică de la organismul fizic la cel purtător de sens. Aceste limitări reclamă deschiderea unui nou orizont speculativ, a unei noi perspective: ontologic-agonistică stadială. Pentru inceput, în sectiunea care urmează, schițăm cadrul fundamental de analiză a acestuia.

3. Perspectiva Ontologico-Agonistică: Fundamente conceptuale și modelul cadru al stadiilor de constituire a ființei

În esența sa conceptuală, perspectiva teoretică propusă configurează o paradigmă de convergență epistemică de o profundă anvergură transdisciplinară, articulată în mod organic la intersecția fertilă a două mari dimensiuni ale reflecției speculative și metodologice contemporane: ontologia, înțeleasă ca hermeneutică radicală a structurilor fundamentale ale existenței, și agonismul, asumat ca filosofie a tensiunii structurante și a dinamicii devenirii prin confruntare. Această fuziune nu trebuie interpretată ca o simplă alăturare eclectică sau ca un exercițiu de sincretism terminologic, ci reprezintă o sinteză teoretică imperativă pentru înțelegerea existenței și evoluției sistemelor complexe. Ea postulează că Ființa nu constituie o realitate statică, imuabilă, predeterminată sau eminamente pasivă, ci se configurează, se afirmă și se redefinește permanent în și prin dinamicile tensional-agonice ale realității concrete. Prin urmare, mutația de paradigmă pe care o propunem reclamă depășirea modelelor liniare, statice sau inerte, în favoarea unei ontologii a potențialității active.

În acest cadru conceptual reînnoit, agonismul nu trebuie circumscris exclusiv manifestărilor sale fenomenale directe, precum coliziunea empirică sau tensiunea deschisă, vizibil cuantificabilă, ci se cere înțeles ca o stare potențială fundamentală, o proprietate structural-ontologică latentă a sistemelor complexe, intrinsec generatoare de dinamică evolutivă. Această stare agonică potențială este determinată în mod cauzal de corelația indisolubilă dintre diversitatea constitutivă a sistemului și heterocronismul structural al elementelor sale componente. Agonismul devine astfel o virtualitate mereu prezentă, un câmp de forțe imanent în care diversitatea și asincronia elementelor interzic instalarea unui echilibru static sau inert.

În ceea ce privește parcursul devenirii și inteligibilității Ființei, această abordare fundamentează teza circumstanțialismului agonic, o structură analitică complexă pe care am segmentat-o și am definit-o dintr-o perspectivă stadială bazată pe corelația dinamică dintre elementul emergent și context. Această teză stipulează că sistemul emergent nu se

naște gata format și nici nu este determinat în mod mecanic de mediul său înconjurător, ci se autofăurește tocmai în punctele de maximă presiune ale existenței sale, extinzând faimoasa maximă ortegiană prin adăugarea vectorului dinamic al confruntării. Înțelegerea profundă a acestui parcurs al Ființei către sine, în interiorul rețelelor de determinări și potențialități asincrone, implică și o cartografiere riguroasă a stadiilor de evoluție până se ajunge la stadiul ontificării propriu-zisă, a statuării ontologice depline a ființei în cadrul existenței.

3.1. Ontologia agonică stadială și drumul către Ființă: Arhitectonica în-ființării și spectrul des-ființării

Ontologia agonică își are rădăcinile filosofice profund înfipte în intuiția heraclitiană a conflictului ca tată al tuturor lucrurilor (*Polemos*) și în reconfigurarea radicală, tensionată, heideggeriană a Ființei ca o bătălie permanentă, nerezolvată, între ascundere și dezvăluire (*Aletheia*), așa cum este expusă în *Ființă și Timp*. Ea postulează că drumul către ființă nu este un parcurs liniar, omogen, garantat și pasiv, ci o succesiune de crize violente și rupturi de nivel stringente, impuse de un refuz radical al stării de fapt. Agonismul ontologic reprezintă principiul conform căruia nicio formă, structură sau configurație sistemică nu își poate asigura consistența internă fără un efort permanent, tensional și dureros de opoziție față de entropia universală și degradarea materială. În centrul acestei dinamici destructive și constructive deopotrivă se află interacțiunea agonică și violentă dintre doi vectori metafizici fundamentali:

- **Vectorul de promergență:** Acționează ca forță centripetă a articulării superioare, a integrării valorice și a ordonării arhitectonice coercitive, constituindu-se ca instanță suverană a **în-ființării**. Promergența reprezintă forța afirmativă, formativă și autoritară, care subordonează haosul elementar unei legi ideale de organizare a sensului și structurii, ridicând achizițiile fragile ale sistemului emergent la rangul unei ordini durabile și transformând haosul rupturii într-o nouă arhitectură a realității.
- **Vectorul de dismergență:** Se manifestă ca forță centrifugă a degradării, ca impuls regresiv al rezistenței materiei brute și ca tendință de reabsorbție a noului pol emergent în nediferențierea originară, operând ca vector al **des-ființării**. Dismergența reprezintă amenințarea permanentă a disoluției entropice, inerția brută și tendința de stingere a tensiunii insurgente, ce tinde să dizolve separarea violentă dintr-o matrice înglobantă sau dintr-un mediu natural inert, împingând structurile în formare înapoi în imanența primordială și amorfă a sistemului de origine.

Prin acțiunea corelată a acestor vectori, devenirea ființei se structurează pe parcursul a cinci stadii universale narative, unde fiecare verigă este propulsată în mod necesar de o criză internă specifică, o contradicție acută și insurmontabilă în cadrul nivelului anterior, forțând un nou salt agonic dincolo de amenințarea disolvantă a des-ființării.

3.2. Primul stadiu: Contactul și interacțiunea primare: Emergența agonică a ființei din dualitatea agonică a imanenței primordiale

În acest prim stadiu, unitatea originară și nediferențiată a imanenței primordiale este fracturată prin intrarea în contact direct și interacțiune primară a polului emergent cu alteritatea obiectală brută. Această ipostază incipientă a ființei – definită printr-o radicală fragilitate și o lipsă de determinări adaptive prefabricate – realizează o priză ontologică primordială cu structurile lumii prin fenomene fundamentale de fricțiune, aderență, rezistență și schimb energetic. Această interacțiune originară se manifestă nu doar ca un conflict distructiv, ci ca o încleștare constitutivă: este vorba despre impactul de graniță al coliziunii pure, despre presiunea ce delimitează conturul formal în spațiul manifestării, despre conductibilitatea ce stabilește primele gradiente de diferențiere interior/exterior și despre „palparea” prin care suprafețele își livrează reciproc textura, duritatea sau fluiditatea structurală. Elementul emergent este astfel smuls din starea de contopire cu totalitatea și proiectat în dualitatea constitutivă și tensionată a existenței manifeste. Lumea exterioară încetează instantaneu să mai fie un fundal ocrotitor, transformându-se într-un obiect străin, opac, rece și profund amenințător, o alteritate radicală cu care polul emergent trebuie să negocieze permanent poziționarea și echilibrul.

Sub presiunea aprigă a vectorului dismergent, înțeles ca forță de frânare, opoziție și expresie a imanenței originare ce tinde spre o regresie entropică a elementului în amorf, în chiar momentul în care această ipostază incipientă se sprijină pe un fundament, lovește determinarea exterioară, absoarbe radiația mediului sau opune rezistență forțelor înconjurătoare ca formă de descărcare a propriei neputințe structurale, se instalează obiectivarea agonică. Această ruptură fundamentează o primă formă de relație tensională cu exteriorul, în care orientarea către obiect nu se manifestă ca o reflectare pasivă, ci ca o proiecție activă, o dinamică de delimitare și poziționare cinetică. Identitatea începutului de ființă se schițează exclusiv prin această priză ontologică, prin opoziție directă și interacțiune structurală cu materialitatea brută din afara ei, transformând realitatea înconjurătoare într-un câmp de forțe dinamice. Un ecou al acestei dinamici primitive a rezistenței și aderenței se regăsește în realismul critic al lui Wilhelm Dilthey, care argumenta în *Teoria concepțiilor despre lume* că realitatea lumii externe nu este dedusă logic, ci este experimentată direct ca o rezistență abstractă (*Widerstand*) opusă efortului de expansiune. De asemenea, procesul evocă teoriile ontologice ale lui Martin Heidegger din *Ființă și timp* (1927) privind caracterul de „la-îndemână” (*Zuhandenheit*) al lucrurilor: obiectul nu este perceput inițial ca o abstracție teoretică, ci se dezvăluie prin manipulare, prin utilizare nemijlocită și prin fricțiunea practică din cadrul acțiunii de situare. Polul emergent privește realitatea din afară, dintr-o tranșee epistemică, definindu-se prin însăși textura și limitele obiectelor cu care intră în contact.

Limita insurmontabilă și dramatică a acestui stadiu incipient rezidă în criza instantaneității sau în neputința structurală a actului izolat, unde tendința dismergentă de dizolvare amenință să absoarbă orice diferențiere abia născută. Orice interacțiune, coliziune abstractă, ajustare de stare, reacție de recul în fața mediului sau articulare primară realizată în acest punct se consumă integral în prezentul pur și efemer al clipei. În absența unui suport stabil de stocare, odată cu dispariția stimulului extern sau a presiunii imediate, actul și experiența prizei ontologice se prăbușesc în neantul dizolvării efemere. Această lipsă a continuității generează o tensionare structurală acută, marcată de precaritatea ștergerii imediate. Contextul primar al constituirii ființei solicită astfel, în mod imperativ, apariția unui mecanism de permanentizare și fixare capabil să stocheze rezultatele acestei interacțiuni dintre polul emergent, elementul exterior și dinamica fricțiunii lor, dincolo de limitele temporale ale impactului inițial.

3.3. Al doilea stadiu: Achiziția și acumularea: Capitalizarea antientropică a sensului și conservarea formală a actului

În cel de-al doilea stadiu, cel al achiziției și al acumulării, procesul de constituire a ființei pășește în faza fixării, a capturării și a memoriei formale a interacțiunilor. Vectorul promergent intervine structural, ca tendință și forță fundamentală de în-ființare, pentru a stabiliza acea priză ontologică fragilă, de o clipă, realizată în faza precedentă, transformând-o, printr-un efort de osificare abstractă, într-o achiziție durabilă și transmisibilă. Acest moment corespunde apariției primelor straturi stabile de obiectivitate structurală, în care gestul pur de diferențiere față de mediu se sedimentează ca obicei repetabil și ca ecran protector permanent. Fricțiunea primară se deplasează acum în sfera acțiunii mediate și a acumulării strategice: polul emergent, impulsionat de procesul de în-ființare, începe să rețină și să asambleze determinante, să stocheze moduri de manifestare și să repete cu regularitate tipare relaționale menite să refuze degradarea termodinamică și hazardul cotidian nemilos. Această fixare a actului evanescent în structură stabilă rezonează profund cu conceptul de „sedimentare” (*Sedimentierung*) elaborat de Edmund Husserl în scrierile sale târzii, precum *Originea geometriei* (1936), unde actele originare de instituire își pierd volatilitatea și devin un fundament obiectiv stabil, o memorie ideală gata să fie reactivată. Experiența contactului este capitalizată ca un stoc de forță și sens, stabilizat ca bastion de rezistență în fața exteriorului. În ordinea speculației metafizice, acest proces oglindește intuiția lui Henri Bergson din *Materie și memorie* (1896) privind memoria-obișnuință (*mémoire-habitude*): înregistrarea trecutului nu ca amintire contemplativă, ci ca un mecanism motor înscris în dinamica corpului, o acumulare de forță acțională gata să refuze curgerea entropică a timpului.

Acest stadiu al acumulării brute este însă măcinat din interior de o contradicție profundă: criza entropiei interne și a dinamicii arbitrare.

Resursele stocate și determinantele instrumentale primitive, fiind acumulate în mod anarhic, individualizat și fragmentat de către unități atomizate și dominate încă de forțe centrifuge, devin imposibil de gestionat pe termen lung și generează o stare de coliziune internă devastatoare. În această zonă de fractură, componenta dismergentă își face simțită prezența ca o formă de frânare internă și expresie a imanenței regresive, amenințând să fragmenteze depozitele izolate de sens. Absența unei rețele de coordonare face ca orice depozit de sens sau de forță să fie supus dispersiei imediate, iar riscul structural ca dispariția unui singur element purtător să ducă la pierderea totală a capitalului tehnic salvator forțează trecerea obligatorie către o structură de integrare colectivă.

Această tensiune speculativă dintre acumularea haotică și necesitatea ordinii evocă dialectica hegeliană din *Fenomenologia spiritului* (1807) referitoare la trecerea de la „certitudinea sensibilă” fragmentată la universalitatea legii: ansamblul singularităților cumulative se lovește de propria neputință structurală, generând un conflict intern care nu poate fi depășit decât prin ridicarea la un nivel superior de integrare. De asemenea, fenomenul rezonează cu analizele macro-sistemice ale lui Pitirim Sorokin din *Dinamica socială și culturală* (1937) privind instabilitatea congenitală a sistemelor pur cumulative, nereglementate de un principiu imanent de coeziune, care se prăbușesc inevitabil sub acțiunea forțelor interne de frecare. Pentru a supraviețui propriei presiuni entropice și regresive, ansamblul instrumental acumulat reclamă o mutație sistemică radicală: trecerea de la stocarea atomizată la o organizare coercitivă superioară, o structură capabilă să fixeze, să formalizeze și să conserve relațiile dincolo de finitudinea și precaritatea elementelor izolate.

3.4. Al treilea stadiu: Structurarea și form-area: Coerciția geometrică a codului și reprimarea promergentă a haosului

În cel de-al treilea stadiu, cel al structurării și al form-ării, procesul de constituire a ființei atinge momentul de cotitură ce reprezintă nașterea ordinii structurale autentice și instituirea legii interne implacabile. Teatrul de operațiuni agonic părăsește parțial exterioritatea brută a manifestării și se instalează cu o severitate extremă în însăși intimitatea polului integrat, manifestându-se ca un proces stringent de disciplinare, de reducție a variabilității haotice și de șlefuire interioară. Vectorul promergent ordonează cu o forță geometrică masa conflictuală a acumulărilor anterioare, acționând ca un proces suveran de în-ființare ce impune prin intermediul unui cod regulator ierarhii clare, distincții funcționale rigide și corelații imuabile. Logica acestei configurări reflectă dinamica pusă în lumină de structuralismul metodologic, potrivit căruia ansamblurile nu sunt aglomerări aleatorii de elemente convergente, ci sunt guvernate de coduri profunde și de sisteme de opoziții binare riguroase care dau o formă forțată experienței. Un ecou conceptual fundamental se regăsește în *Cursul de lingvistică generală* (1916) al lui

Ferdinand de Saussure, unde elementele individuale își pierd importanța intrinsecă, sensul și valoarea lor fiind determinate exclusiv de poziția pe care o ocupă în interiorul sistemului și de diferența pură în raport cu celelalte componente. Concomitent, această acțiune promergentă se instituie prin ridicarea unor interdicții radicale, a unor granițe de delimitare și tabuuri formale ce blochează și reprimă pulsiunile disruptive originale, opunându-se dismergenței dizolvante. Forma devine stabilă, solidă și își trasează granițe sigure în raport cu haosul extern prin sacrificarea indeterminării elementelor sale componente.

Stadiul structural se confruntă însă rapid cu o vulnerabilitate metafizică majoră și angoasantă: criza finitudinii contingente a formei, unde forța dismergentă de opoziție și degradare entropică amenință permanența structurii. Oricât de coerentă, armonioasă, severă și bine organizată ar fi structura internă a unui ansamblu relațional, ea rămâne o realitate eminamente perisabilă atâta timp cât supraviețuirea ei depinde în exclusivitate de purtătorii ei ontologici interni de moment, de fragilitatea instanțelor particulare. Această tensiune speculativă amintește de analiza lui Georg Simmel din *Tragedia culturii* (1911), care teoretiza conflictul insolubil dintre viață ca impuls fluid, nestructurat, și formele obiective în care ea trebuie să se cristalizeze pentru a deveni vizibilă; formele tind spre o valabilitate atemporală, dar rămân captive în precaritatea suportului lor tranzitoriu. Dispariția contingentă a elementelor de suport amenință cu ștergerea totală și definitivă a configurării universale, fapt ce impune proiecția ei disperată în exterior, în structuri monumentale inalterabile, capabile să conserve legea dincolo de finitudinea elementelor izolate sau structurilor interne insuficient osificate.

Prin această necesitate de desprindere de suportul tranzitoriu și structura fragilă, ordinea internă este constrânsă să își externalizeze arhitectura sub forma unui construct independent, autonomizat în raport cu fluctuațiile instanțelor de moment. Pentru ca legea structurală să nu se stingă odată cu elementele care o poartă, ea trebuie să capete o formă, un corp propriu de manifestare, o transcendență formală care să o consfințească în regim de permanență. Această urgență de a converti o structură latentă într-un ecran de semne imuabile și de a o obiectiva într-un discurs exterior suveran deschide în mod necesar calea către o nouă etapă ontologică, centrată pe fixarea definitivă a sensului și pe comunicarea lui autoritară prin coduri exterioare, pregătind terenul pentru stadiul instituirii și al exprimării.

3.5. Al patrulea stadiu: Instituirea și exprimarea: Obiectivarea transcendentă a sensului și exprimarea ființei în structura formală

În cel de-al patrulea stadiu, cel al instituirii și al exprimării, procesul de constituire a ființei își desăvârșește saltul dincolo de contingența suportului tranzitoriu. Pentru a învinge definitiv fragilitatea instanțelor particulare și a opri degradarea structurală și formativă condusă de forțele dismergente, ordinea interioară a ansamblului se obiectivează și se proiectează în exterior prin acțiunea vectorului promergent de

afirmare a existenței. Acest salt dă naștere, în termenii lui Nicolai Hartmann, unui „spirit obiectivat” — acele configurații de sens și valoare care, odată desprinse de instanțele subiective ale creatorilor lor, dobândesc o existență independentă, un statut simbolic și o autoritate de autodeterminare recunoscută public, configurând un adăpost de o duritate extremă ce transcende durata de viață a elementelor singulare. Exprimarea nu mai este un gest pasager sau o manifestare de moment, ci o înscriere permanentă, oficială și neschimbătoare în memoria structurală a lumii, un atac direct împotriva timpului devorator și a regresiei entropice.

Acest edificiu este însă lovit frecvent din interior de o contradicție profundă: criza exteriorității instrumentale. Formele instituite, aparatele de reglementare opresive și legile fixate rigid tind să fie percepute de elementele componente ca niște mecanisme exterioare reci, ca niște proteze alienante, complet detașate de dinamica lor intimă și de fluxul imanent al devenirii. Această ruptură fundamentală, unde dismergența se manifestă ca o expresie a imanenței reactive și ca o opoziție la reificarea formală, rezonează direct cu diagnoza pusă de Max Weber în *Economie și societate* (*Wirtschaft und Gesellschaft*, 1922) privind fenomenul de raționalizare birocratică și capsularea ființei în „cușca de fier” (*stahlhartes Gehäuse*): un aparat formal administrativ care, deși generat pentru a asigura stabilitatea și predictibilitatea, se autonomizează complet, transformând sensul originar într-o tehnică oară și opresivă. Apare astfel un conflict deschis și tensionat între elementul singular și mașinăria sistemică obiectivată, în care structurile create pentru a conserva libertatea și sensul devin instanțe străine, constrângătoare și profund reificate.

Această prăpastie ontologică dintre substanța vie a elementelor și formele abstracte în care au fost încremenite generează imperativul absolut de a depăși exterioritatea alienantă. Dinamica sistemului nu poate supraviețui pe termen lung ca o simplă structură normativă sau ca un set de reguli de constrângere pur exterioară, deoarece rigiditatea sa formală ar conduce la o anchiloză fatală sau la o implozie sub presiunea revoltelor particulare declanșate de frânarea dismergentă. Se conturează astfel o necesitate speculativă stringentă: abolirea distanței epistemice și structurale dintre creator și creație, forțând trecerea către o fază superioară a integrării. Pentru a-și împlini sensul, edificiul obiectivat trebuie să sufere o mutație de profunzime, o mișcare de re-absorbție în care normele exterioare să fie transmutate în structuri intime de autoreglare, deschizând calea unei interiorizări definitive, totale și transcendente a sistemului artificial, capabilă să reconcilieze universalitatea legii cu libertatea polului emergent.

3.6. Al cincilea stadiu: Ontificarea propriu-zisă și statuarea existențială: Fuziunea ontică a sensului și instaurarea suverană a naturii secunde

Acest stadiu constituie punctul culminant, triumful suprem și cel mai tensionat al întregii dramaturgii agonice a spiritului, reprezentând faza

cuceririi autonomiei substanțiale depline prin anularea definitivă a dualității dintre exterior și interior. Parcursul ontogenetic se definitivează aici prin transformarea completă a uneltei formale și a sistemului de semne într-un mod de viață pur și imanent. Prin intermediul unui proces de asimilare radicală condus la absolut de forța promergentă de în-ființare, structurile și normele instituite anterior își pierd caracterul de mecanisme exterioare sau de constrângeri coercitive de moment; ele se convertesc, printr-o fuziune ontică a sensului, în însăși textura intimă, structurală și inalienabilă a modului de a fi al ființei. Universul artificial al sensului ideal devine noua realitate fundamentală și suverană, situată mult deasupra matricei contingente originare, pe care acum o domină fără drept de apel.

Această mutație ontologică radicală, în care artificialul structural se metamorfozează în Natură secundă, oglindește profund mișcarea spiritului din dialectica hegeliană. În acest stadiu final al ontificării, aceste metamorfoze și mișcări își pierd statutul de simple procese; ele sunt asimilate și interiorizate complet, devenind noul fundament existențial, capabil să dizolve definitiv orice rezistență dismergentă. Tendințele de frânare și de opoziție ale mediului sunt integral subordonate vectorului în-ființării.

Procesul de transmutare a formei exterioare în realitate constitutivă rezonează, de asemenea, cu analiza sistematică a lui Ernst Cassirer unde polul emergent nu mai interacționează cu realitatea imediată, ci locuiește exclusiv în interiorul propriilor sale plăsmuiri simbolice obiectivate. În acest punct al devenirii, valoarea simbolică și structura ideală devin infinit mai constrângătoare, mai eficiente cauzal și mai dense ontologic decât suportul fizic brut. Obiectivitatea spiritului își revendică suveranitatea absolută, astfel încât realitatea fizică devine un simplu vehicul epifenomenal pentru desfășurarea formei pure, consfințind victoria definitivă a sensului și a procesului promergent asupra hazardului și a degradării entropice.

În acest punct suprem al arcului agonic, ființa s-a autofundamentat prin luptă cu propriile limite, dobândind o statuare existențială suverană, inatacabilă și absolut autonomă în economia universului. Dualitatea timpurie dintre elementul emergent și alteritatea amenințătoare a lumii este complet rezolvată prin absorbția totală a legii în însăși fibra ontică a noului mod de existență. Odată expus acest model abstract, narativ și profund tensionat al devenirii ontice ca încleștare de forțe și fixare structurală, dinamica pură a procesualității își epuizează tensiunile interne, lăsând structura formală să subziste ca expresie absolută a existenței statuate.

4. Perspectiva Ontologico-Agonistică asupra procesului de apariție a ființei umane, societății umane și umanității. Stadiile ontificării antropogenetice: De la contactul primar natură – minte la ontificarea propriu-zisă și statuarea existențială a ființei umane, societății umane și umanității

Perspectiva Ontologico-Agonistică asupra procesului de apariție a ființei, umanității și societății umane nu concepe geneza omului ca pe o simplă tranziție biologică liniară sau ca pe o extensie firească a regnului animal, ci o definește ca pe un statut ontologic de excepție, cucerit prin agonism radical împotriva imanenței de-a lungul unei evoluții profund tensionate și traumatice. Transformarea animalului fragil în cetățean suveran al spiritului reflectă fidel etapele unui model cadru universal, unde fiecare pas reprezintă o victorie simbolică a conștiinței împotriva imanenței naturale brute și a degradării. Trecerea de la contactul primar convulsiv dintre minte și natură la acumularea tehnologică defensivă, urmată de structurarea morală coercitivă, instituirea monumental-statală a civilizației și fuziunea substanțială finală configurează parcursul narativ dramatic prin care sensul simbolic domină, disciplinează și în cele din urmă înlocuiește zoologia brută prin suferință auto-asumată. Acest itinerar al devenirii, înțeles ca procesul prin care mintea cucerește stadial natura, nu se desfășoară ca o acomodare ecologică pașnică, ci ca o succesiune de crize structurale profunde, în care fiecare stadiu reprezintă o nouă graniță pe care polul emergent al conștiinței o smulge din teritoriul mediului opac pentru a-și afirma suveranitatea în univers.

Această dinamică a cuceririi se declanșează în faza contactului și interacțiunii primare, unde neotenia anatomică și fractura climatică obligă mintea să se smulgă din simbioza originară printr-o revoltă cognitivă declanșată de rezistența brută a lumii (*Widerstand*), analizată în termenii lui Wilhelm Dilthey și Edmund Husserl; hominidul transformă mediul în dispută strategică prin unealta de moment, însă această primă victorie se lovește de *criza instantaneității*, gestul insurgent epuizându-se în prezentul efemer al clipei. Pentru a permanentiza această ruptură, devenirea avansează spre stadiul achiziției și al acumulării, unde mintea cucerește natura prin memorie și planificare abstractă, fixând experiența în cultura materială durabilă a Paleoliticului Superior (Aurignacian și Gravettian, metoda Levallois) — definită de Gilbert Simondon ca naștere a obiectului tehnic autonom —, timp în care primele resurse de sens sacru, precum înmormântările de la Sungir sau calendarul de la Abri Blanchard, atacă degradarea biologică, depășind totodată *criza acumulării individualizate* care amenința tezaurul cognitiv cu moartea fizică a depozitarilor săi. Cucerirea capătă o anvergură macroscopică în

stadiul instituirii și exprimării, faza în care ordinea interioară a minții se obiectivează în structuri sociale și politice de dominație; aici, conceptul de „Revoluție Urbană” al lui V. Gordon Childe este resemantizat prin descoperirea monumentelor de la Göbekli Tepe ale lui Klaus Schmidt, dovedind că marile mobilizări colective au fost declanșate de un imperativ simbolic, nu economic, dinamica consolidându-se prin apariția Statului, a codurilor juridice scrise (Hammurabi) și a scrierii care fixează Legea ca monument etern, surmontând astfel *criza exteriorității instrumentale* în care instituțiile erau resimțite ca proteze artificiale opresive. In cele din urmă, victoria totală a minții asupra naturii se desăvârșește în stadiul ontificării propriu-zise și al statuării existențiale, momentul în care distanța dintre om și normă este complet anulată prin interiorizarea traumatică a culturii, universul simbolic devenind a doua natură a ființei umane, capabilă să anuleze instinctul de autoconservare; acest apogeu unde simbolicul ucide biologicul este demonstrat medical prin fenomenul morții prin psihosomatizare („moartea voodoo” studiată de Walter Cannon), în care condamnarea socială interiorizată și încălcarea unui *tabu* prăbușesc fizic organismul, eliberând definitiv spiritul uman de sub dictatul hazardului mediului pentru a se institui ca o realitate de sine stătătoare și o forță cosmologică nouă în univers.

4.1. Contactul și interacțiunea primară. Fricțiunea agonică primordială: Revolta cognitivă și desprinderea din imanența naturii

Acest stadiu inaugural al antropogenezei se declanșează ca o deflagrație ontologică în care natura lovește prima, însă mintea nu se lasă pur și simplu strivită, ci se smulge cu o virulență insurgentă din starea de contopire și se revoltă deschis împotriva determinismului biologic. Forțat de fractura climatică nemiloasă a Riftului African și de propria neotenie anatomică catastrofală – acea vulnerabilitate extremă, lipsită de arme naturale sau de instincte prefabricate –, individul preistoric încasează impactul brutal al unei lumi care nu îl mai recunoaște. Biosfera, transformată instantaneu din mamă ocrotitoare într-o exterioritate radicală, străină, opacă și profund terifiantă, se năpustește asupra ființei în formare ca un complex copleșitor de forțe strivitoare. În fața acestui asalt, polul emergent al conștiinței refuză extincția și capitularea pasivă; printr-un act de insurecție metafizică primordială, mintea umană se smulge activ din simbioza originară, activându-și mecanismul obiectivării agonice ca o contraofensivă disperată și radicală în fața agresiunii mediului.

În această încleștare, intenționalitatea conștiinței umane — reconfigurată într-o cheie a agonismului antropologic radical ce resemantizează fenomenologia lui Edmund Husserl — se naște nu din contemplare, ci ca o revoltă cognitivă declanșată de rezistența brută a lumii. Piatra de silex care sfâșie pielea, frigul năprasnic care contractă mușchii sau prădătorul care pândește în umbră sunt forțe care agresează hominidul, însă răspunsul minții este un act de răzvrătire suverană. Mintea în formare este izbită și zguduită de duritatea realității exterioare, dar ripostează cu

furie: ea refuză să mai fie un simplu element reactiv în lanțul trofic, transformând decorul natural în obiect de dispută strategică. Hominidul smulge cu ferocitate bucăți din peisaj, le sparge, le mutilează forma naturală și le preschimbă în arme, contestând prin fiecare cioplire dictatul mediului. Contactul agonic se produce ca o penetrare sângeroasă a naturii în conștiința primitivă, urmată instantaneu de o explozie de nesupunere, o bătălie fondatoare în care mintea se raportează la mediu prin antagonism, atac direct și refuzul conștient de a fi asimilată.

Angoasa existențială devastatoare provocată de acest asalt neîncetat al lumii devine combustibilul acestei revolte, premisa sine qua non a tehnicii umane. Omul nu mai este un animal integrat perfect într-un mediu stabil specific (Umwelt), ghidat liniștitor de un program instinctual rigid, ci o ființă insurgentă și beligerantă, a cărei arhitectură mentală se fortifică sub loviturile realității. Această ruptură originară evocă analizele realismului critic ale lui Wilhelm Dilthey din *Teoria concepțiilor despre lume,* unde se arată că realitatea lumii externe nu este rezultatul unei speculații logice, ci este asimilată direct, în carne și oase, ca o rezistență fizică brutală (*Widerstand*) care izbește efortul nostru corporal de expansiune. Natura se livrează conștiinței prin forța care strivește, iar mintea răspunde prin revolta uneltei; din această fricțiune agonică și asimetrică, in care mediul presează implacabil, iar polul emergent refuză opresiunea obiectală prin acțiune violentă, se instalează primele tușe ale conștiinței de sine umane.

Limita insurmontabilă, dramatică și profund frustrantă a acestui stadiu rezidă însă în criza instantaneității: această revoltă titanică a minții și riposta ei tehnică se epuizează integral în prezentul pur și efemer al clipei. Actul disperat de a izbi cu o piatră pentru a respinge atacul unui prădător sau pentru a fractura un os este strict situațional, consumându-se odată cu stingerea impulsului muscular și a stimulului extern. Odată ce natura își domolește temporar asaltul sau pericolul imminent trece, unealta salvatoare este abandonată pe sol, iar strigătul de revoltă al conștiinței riscă în fiecare secundă să fie acoperit și înghițit de uitarea biologică animalică. Această lipsă a continuității istorice generează o tensionare structurală acută, marcată de precaritatea ștergerii imediate a achizițiilor născute din suferință, chemând în mod imperativ apariția unui mecanism capabil să osifice, să permanentizeze și să salveze această experiență de impact și insurecție dincolo de limitele temporale ale coliziunii inițiale.

4.2. Achiziția și acumularea. Stabilizarea antientropică a memoriei și obiectivarea tehnică a uneltei permanente

Pentru a refuza cu îndârjire dizolvarea experienței de încleștare în efemerul clipei și pentru a consolida cuceririle revoltei sale primordiale, procesul de ontificare avansează către stadiul achiziției și al acumulării. Aici, vectorul promergent intervine decisiv pentru a construi primele depozite de memorie tehnică, confruntațională și simbolică a speciei ca bastioane de rezistență în fața neantului. Siturile arheologice

fundamentale ale Paleoliticului Superior, aparținând industriilor litice Aurignacian și Gravettian, oferă dovezile de neclintit ale acestei mutații tensionate. Spre deosebire de primatele superioare care folosesc unelte de ocazie pe care le abandonează instantaneu fără a reține structural conceptul acțiunii, omul preistoric începe să păstreze uneltele de piatră cu o posesivitate feroce, să le perfecționeze estetic prin efort chinuitor și să transporte materia primă — silexul de calitate superioară — la distanțe de sute de kilometri de locul de origine, traversând spații inamice și înfruntând vicisitudinile unui mediu ostil.

În această fază de consolidare tensională, apar tehnici sofisticate de cioplire, cum este celebra metodă Levallois, care implică o adevărată bătălie mentală abstractă cu materia brută: prelucrarea prealabilă, geometrică și violentă a nucleului de piatră pentru a obține o așchie de o formă precis anticipată în plan ideal. Această dinamică a uneltei permanente și a planificării riguroase rezonează direct cu analizele filosofului și tehnologului Gilbert Simondon din *Despre modul de existență al obiectelor tehnice*, unde obiectul tehnic nu mai este privit ca o simplă prelungire pasivă a corpului, ci ca o realitate intermediară ce capătă un grad emergent de autonomie și coerență structurală. Prin fixarea formei în silex, omul nu mai ripostează doar la stimulul imediat al naturii, ci își creează un mediu de obiecte durabile, un ansamblu de martori materiali ai propriei inteligențe insurgente care mediază și stabilizează raportul său asimetric și agonic cu exteriorul.

Această acumulare forțată reconfigurează profund planul social primordial, transformând hoarda amorfă într-un spațiu de tensiuni distributive și de partajare asimetrică a resurselor supraviețuirii. Posesia uneltelor permanente, localizarea surselor de materie primă și controlul asupra tehnicilor de cioplire generează primele nuclee de putere și stratificare tensională în interiorul micro-grupului. Relațiile sociale nu se mai bazează exclusiv pe dominarea biologică brută a celui mai puternic mascul, ci sunt mediate de deținerea și transmiterea capitalului tehnic. Coeziunea grupului este cimentată prin cooperarea agonică impusă de vânătoarea de talie mare și de apărarea colectivă a stocurilor, transformând interacțiunea socială dintr-o coabitare instinctivă într-o rețea de obligații utilitare și strategice, unde fiecare membru este somat să își justifice eficiența în raport cu supraviețuirea ansamblului.

Concomitent cu mijloacele de subzistență și cu structurarea primară a grupului, sunt acumulate și primele resurse de sens sacru, configurând un atac direct împotriva timpului devorator și a degradării biologice. Se schițează primele gesturi ritualice funerare cu caracter defensiv, cum sunt celebrele înmormântări complexe cu ocru roșu și ofrande bogate descoperite în situl Sungir din Rusia, menite să nege simbolic realitatea biologică a descompunerii și să fixeze statutul social al individului dincolo de moarte. De asemenea, apar primele sisteme de înregistrare a timpului și de orientare astronomică, precum calendarul fazelor lunare gravat cu precizie pe osul de la Abri Blanchard. Hazardul elementelor naturale și curgerea amorfă a devenirii sunt capturate și înscrise cu forța într o ordine temporală stabilă, o structură de semne capabilă să anticipeze

ritmurile lumii și să le subjuge unei intenționalități umane coerente și confruntaționale.

Totuși, acest al doilea stadiu al antropogenezei se izbește agonic de o limită internă majoră: criza acumulării individualizate sau anarhice. Cunoștințele tehnice de cioplire, secretele supraviețuirii, organizarea socială fluidă și primele cutume magice, fiind stocate exclusiv la nivelul unor indivizi izolați, al unor șamani sau al unor micro-grupuri instabile, sunt extrem de vulnerabile în fața morții depozitarilor lor fizici. Riscul permanent ca violența arbitrară din interiorul clanului, epidemiile sau moartea accidentală a vânătorilor experimentați să șteargă instantaneu întregul tezaur cognitiv și să prăbușească comunitatea înapoi în haosul animalic generează o tensionare structurală insuportabilă. Această precaritate a suportului individual forțează trecerea imperativă, prin teroare sacră și constrângere, spre o formă superioară, supra-individuală și coercitivă de organizare, capabilă să salveze legea tehnică și socială prin instituirea unei ordini colective imuabile.

4.3. Structurarea și form-area. Coerciția rituală, codificarea limbajului și disciplinarea somatică a corpului social

Pentru a împiedica colapsul tezaurului cognitiv și tehnic procesul de ontificare migrează structural de la simpla acumulare fizică a obiectelor finite spre modelarea, interiorizarea și codificarea strictă a comportamentelor colective. Această fază a structurării și formării reprezintă momentul de cotitură în care omul preistoric nu se mai limitează la prelucrarea materiei inerte din exterior, ci începe să își autoregleze, prin constrângere simbolică și teroare sacră, propria substanță comunitară. Trecerea de la uneltele permanente la comportamentele permanentizate și standardizate se realizează prin cristalizarea primelor mitologii fondatoare, a tabuurilor restrictive și a ritualurilor de trecere, mecanisme analizate magistral de Arnold van Gennep în lucrarea sa fundamentală *Les Rites de passage*. Aceste practici funcționează ca adevărate matrice de turnare a psihicului individual în tiparele rigide ale supraviețuirii de grup, unde faza liminală a ritului despuiază individul de atributele sale pur biologice pentru a-l reface ca ființă socială. Din punct de vedere arheologic, această tranziție profundă devine vizibilă în complexitatea siturilor din Epipaleolitic și Mezolitic, unde organizarea geometrică a spațiului locuibil, vetrele repetitive și specializarea internă a habitatelor trădează o ordonare mentală strictă a coexistenței, o primă încercare de a mapa ordinea cosmică peste realitatea domestică fluidă.

In acest stadiu de consolidare, limbajul articulat suferă o mutație tensională decisivă, abandonând funcția pur utilitară sau animalică de semnalizare a pericolelor imediate pentru a deveni un instrument de stocare mitopoetică, normativă și juridică a memoriei sociale. Narațiunea sacră și interdicția fundamentală funcționează ca primele tehnologii imateriale de control și design social, ele având rolul de a fixa simbolic ierarhiile interne, diviziunea mână-creier și transmiterea tehnicilor de

cioplire fără pierderi sau alterări informaționale de la o generație la alta. Din perspectiva antropologiei structurale dezvoltate de Claude Lévi-Strauss în *Les Structures élémentaires de la parenté*, cultura și ordinea umană se instituie tocmai în acest punct zero în care natura este somată să se îmbrace în hainele regulii absolute. Introducerea prohibiției incestului nu reprezintă o simplă opțiune morală, ci marea ruptură care introduce o discontinuitate radicală, violentă și ireversibilă în curgerea pur biologică și instinctuală a vieții, forțând trecerea de la regnul naturii la cel al culturii prin obligativitatea schimbului și a reciprocității. Prin interdicții rituale internalizate prin frică metafizică, grupul își disciplinează pulsiunile interne, canalizând violența anarhică endemică spre exterior, în vânătoarea agonică, sau convertind-o în energie constructivă, totemică.

Procesul de formare nu trebuie înțeles ca o evoluție pașnică sau ca o adaptare armonioasă la mediu, ci ca o încleștare violentă a formei ideale împotriva informului organic, o domesticire tensională și dureroasă a animalității reziduale din om. Corpul însuși, în calitatea sa de suport fizic primar, devine în acest stadiu un obiect de scriere, marcare și structurare simbolică prin practici stringente și traumatice precum scarificarea, tatuajul ritualic, avulsiunea dentară sau deformările craniene artificiale, intens atestate în diverse culturi arhaice. Mary Douglas, în celebra sa lucrare *Purity and Danger,* a demonstrat cum corpul uman funcționează ca un microcosmos al structurii sociale, iar granițele sale fizice devin situri ale anxietății rituale, unde tot ceea ce transgresează marginile anatomice este perceput ca o amenințare de impuritate ce poate polua ordinea simbolică a întregului grup. Aceste modificări somatice radicale și ireversibile nu erau simple ornamente estetice sau mărci ale capriciului individual, ci adevărate înscrisuri ontologice prin care comunitatea își revendica posesiunea absolută asupra individului, smulgându-l definitiv din starea generică de natură. Trupul modificat devenea astfel o unealtă socială totală, un martor vizibil al pactului agonic încheiat între individ și memoria colectivă a clanului în fața neantului exterior.

Această disciplină anatomică și comportamentală reconfigurează din temelii economia simbolică a micro-grupului, transformând solidaritatea mecanică bazată pe proximitate fizică într-o solidaritate organică mediată de structuri abstracte de reciprocitate forțată. Obiectele tehnice și simbolice acumulate anterior nu mai aparțin indivizilor ca posesiuni atomizate, ci sunt prinse într-un circuit obligatoriu descris de Marcel Mauss în clasicul său *Essai sur le don*, unde tripla obligație de a da, a primi și a înapoia cimentează alianțele și dizolvă tendințele centrifuge ale egoismului biologic în favoarea unei coeziuni suprastructurale. Totuși, această structurare intensă acționează și ca o barieră îndreptată împotriva apariției timpurii a aparatelor statale opresive; așa cum a demonstrat Pierre Clastres în *La Société contre l'État*, societățile primitive nu sunt societăți incomplete care au eșuat în tentativa de a inventa Statul, ci mașinării sociale organizate conștient împotriva concentrării puterii, folosing rețelele de rudenie și distribuția simbolică pentru a împiedica apariția unui lider care să dețină monopolul violenței exterioare.

În cele din urmă, efortul disperat de configurare, ordonare și raționalizare a socialului fluid din cadrul acestui stadiu pregătește terenul și creează premisele psihologice pentru mutația macroscopică următoare, cea a sedentarizării și instituirii statale din Neolitic. Limita internă a structurării pur ritualice specifice triburilor vânătorești rezidă în caracterul ei eminamente nomad sau semi-sedentar, care limitează expansiunea demografică și acumularea materială la scară mare din cauza constrângerilor ecologice ale mediului sălbatic. Însă tiparele mentale create aici — capacitatea de a gândi în termeni de interdicție, ierarhie, sacrificiu și planificare pe termen lung, internalizate prin rețelele minuțioase ale mitului și magiei — reprezintă infrastructura cognitivă și volițională fără de care trecerea la agricultură, domesticirea animalelor și arhitectura monumentală ulterioară ar fi fost structural imposibile. Acest stadiu al formării acționează ca o presă ontologică ce compactează umanitatea elementară, transformând-o dintr-o specie de primate superioare într-o forță istorică conștientă de sine, gata să își proiecteze ordinea interioară în marile edificii materiale ale civilizațiilor urbane.

4.4. Instituirea și exprimarea. Revoluția urbană, desprinderea radicală din imanența naturii și consolidarea administrativă a statului

Actul suprem de asertivitate, expansiune și exteriorizare ontologică se împlinește în stadiul de instituire și exprimare, faza filogenetică în care ordinea interioară a comunităților se materializează în exterior ca o fortăreață socială, dând naștere deopotrivă deosebitului edificiu al civilizației și structurilor politice de dominație. Istoricul și arheologul V. Gordon Childe a conceptualizat acest salt prin termenul de „Revoluție Urbană”, arătând cum trecerea la sedentarism, apariția agriculturii și a excedentului alimentar au primit diviziunea muncii, stratificarea socială rigidă și nașterea primelor orașe-stat, mașinării de putere și război.

Cu toate acestea, descoperirea uluitoare și tulburătoare a complexului monumental de la Göbekli Tepe în Turcia de către arheologul german Klaus Schmidt (datat în jurul anului 9600 î.Hr.) a revoluționat această cronologie economică comodă, relevând o tensiune simbolică și mai profundă. Pilonii megalitici uriași în formă de T, sculptați cu reprezentări totemice violente de animale sălbatice (scorpioni, vulpi, lei), au fost construiți de comunități de vânători-culegători cu mult înainte de apariția agriculturii, a ceramicii sau a sedentarizării economice stabile. Acest fapt arheologic de primă mărime demonstrează că mobilizarea socială masivă, tensională și efortul tehnologic uriaș au fost declanșate de un imperativ religios și simbolic de instituire a unui centru sacru al lumii, o bătălie arhitecturală cu haosul spațial, infirmând determinismul materialist brut.

Odată cu consolidarea civilizațiilor din Mesopotamia și Egipt, acest stadiu se definitivează prin apariția Statului ca monopol al violenței legitime, a codurilor de legi scrise (cum este Codul lui Hammurabi, cca. 1750 î.Hr.) și a aparatelor administrative complexe ce striveau autonomia individuală. Scrierea cuneiformă sau hieroglifică, inventată în acest

context de maximă tensiune administrativă, nu mai este un simplu instrument de contabilitate, ci actul suveran prin care Cuvântul și Legea sunt smulse din efemerul rostirii și fixate în piatră sau lut ca monumente eterne. Instituțiile de stat, codurile juridice și armatele organizate configurează un aparat implacabil de adăpostire a speciei în fața vitregiilor istorice și a presiunilor destructive exterioare. Însă acest al patrulea stadiu poartă în sine criza exteriorității instrumentale: legile scrise, statele și instituțiile sunt resimțite inițial de către individ ca niște mecanisme exterioare de constrângere violentă, ca niște proteze opresive adăugate artificial peste viața sa fizică. Este necesar un ultim salt calitativ prin care distanța dintre om și instituție să fie complet anulată.

4.5. Ontificarea propriu-zisă. Statuarea existențială și triumful naturii secunde/ umane asupra biologicului

Densitatea metafizică maximă și tensiunea supremă a întregului proces de umanizare este atinsă în stadiul final al ontificării propriu-zise sau al statuării existențiale, momentul în care arcul devenirii se închide violent pentru a definitiva structural realitatea unică a omului și a umanității în univers prin dizolvarea alterității normei. Prin intermediul unei interiorizări radicale, adesea traumatice prin totalitatea ei, universul simbolic al culturii, codurile morale, credințele religioase și legile juridice instituite anterior încetează să mai fie percepute ca instrumente exterioare sau invenții artificiale utile supraviețuirii; ele se convertesc, printr-o mutație lăuntrică profundă, în însăși textura intimă, structurală și inalienabilă a modului de a fi al ființei umane, devenind a doua sa natură.

Noul și unicul mediu vital al lui Homo sapiens devine exclusiv universul sensului transcendent și al datoriei morale. Specia noastră este definitivată ca o realitate ontologică unică, a cărei existență biologică pură este complet integrată, subordonată și modelată de dimensiunea simbolică. Legea culturală devine atât de puternică încât poate anula, suspenda sau dicta distrugerea fizică a organismului, dovedind o forță infinit superioară instinctului biologic de autoconservare și egoismului genetic pur.

Fenomenul antropologic și medical cutremurător al morții prin psihosomatizare (cunoscut în literatura de specialitate ca „moartea prin voodoo”, studiat riguros de celebrul fiziolog de la Harvard, Walter Cannon, în studiul său de referință din 1942, „Voodoo' Death”, ilustrează perfect această încleștare totală unde simbolicul ucide biologicul: un individ dintr-o comunitate tradițională care a încălcat o interdicție sacră absolută (tabu) sau a fost blestemat de vraciul clanului moare fizic într-un interval de câteva zile exclusiv din cauza presiunii simbolice devastatoare, a condamnării sociale totale și a propriei sale credințe interiorizate, fără a suferi nicio leziune organică anterioară, agresiune fizică sau otrăvire exterioară. Șocul emoțional masiv, mediat de sistemul nervos simpatic, prăbușește presiunea arterială până la exitus. Pentru om, sensul ideal este mai real, mai constrângător și mai eficient din punct

de vedere cauzal decât biologia brută a corpului său; cuvântul are putere de viață și de moarte asupra cărnii.

În acest punct de statuare existențială, apogeul promergenței este atins: spiritul uman și structura socială cuceresc o stabilitate ontologică proprie, o autonomie absolută ce le eliberează definitiv de sub dictatul hazardului genetic, al mutațiilor oarbe și al presiunilor ecosistemice pur zoologice. Identitatea inalienabilă a speciei noastre se fixează suveran în această densitate a sensului cucerit prin confruntare, agonism aprig: omul nu mai este un animal care posedă în mod accidental cultură, ci o ființă care este constituită structural din cultură, datorie și adevăr simbolic. Societatea umană timpurie se definitivează astfel ca un spațiu calitativ distinct, guvernat de legi morale și raționale proprii, devenind o realitate de sine stătătoare, o forță cosmologică nouă și tensională în univers.

În loc de concluzii

Discursul interogativ și provocator de la care a pornit această încercare de reconsiderare antropogenetică, în principal întrebarea dacă suntem o simplă prelungire liniară înalt adaptată a lanțului trofic zoologic își găsește în finalul acestei lucrări o rezoluție nuanțată. Răspunsurile noastre ne îndeamnă să nu interpretăm omul doar ca pe un simplu organism biologic ghidat exclusiv de mecanismele oarbe ale selecției naturale darwiniene sau ca pe un simplu utilizator de unelte economice menite să îi facă viața comodă. Parcursul argumentativ complex, desfășurat prin analiza stadiilor succesive ale antropogenezei și ale umanogenezei, ne-a arătat că ridicarea lui Homo sapiens deasupra naturii s-a realizat printr-o dinamică stadială profund agonică, o succesiune de rupturi confruntaționale dramatice, dar deosebit de fertile pentru spirit. Condiția umană nu se reduce la un dat biologic primit în mod confortabil, ci reprezintă un statut ontologic special care se construiește, se menține și se apără activ în timp prin transmiterea ordinii simbolice, a limbajului și a interdicțiilor morale ce ne desprind de imanență.

Evaluarea statuării umane contemporane sugerează că ecosistemul vital al omului modern nu mai este doar pământul fizic brut, ci lumea semnificațiilor, a instituțiilor și a valorilor, statuarea existențială oferind o dimensiune distinctă în raport cu habitatul pur zoologic, pentru a ne plasa înspre interiorul sensului metafizic. Echilibrul agonic permanent dintre **forța dismergentă** — înțeleasă nu ca un proces de construcție, ci ca o dinamică vie, copleșitoare și ca un agent al naturii amorfe, ce coagulează și antrenează forțele ce se opun în-ființării, acționând ca un vector regresiv de dizolvare a achizițiilor conștiinței în amorfismul animal — și forța promergentă de construcție a idealurilor spirituale reprezintă o garanție esențială a supraviețuirii noastre ca ființe conștiente în univers. Slăbirea acestei tensiuni riscă să permită forțelor dismergente să reabsoarbă achizițiile conștiinței înapoi în pre-uman. Subiectul conștient al propriei sale istorii tragice și libere s-a conturat tocmai prin acest efort colectiv de auto-fundamentare prin asceză, ontificarea propriu-zisă arătând că societatea umană timpurie depășește granițele unui simplu

experiment zoologic reușit, devenind actul prin care omul începe să își asume activ propriul destin spiritual.

Privind înapoi către peisajul teoretic deconstruit în această lucrare, devine evident că polemica dintre biologie, muncă și simbol își găsește rezolvarea în cadrul unei sinteze integratoare, care le reunește nu într-o armonie eclectică facilă, ci în miezul unei încleștări permanente. O analiză echilibrată arată că abordările strict evoluționiste tind uneori să lase în penumbră saltul calitativ al conștiinței morale auto-punitive, în timp ce interpretările materialiste unilaterale riscă să reducă spiritul la funcția sa instrumentală de optimizare fizico-chimică. De asemenea, abstracționismul antropologiei simbolice este completat constructiv prin ancorarea sa în traumele concrete ale bipedismului și în provocările ecologice ale Riftului African. Perspectiva ontologico-agonistică sugerează că omul nu este nici doar corp material, nici doar spirit pur, ci tocmai scânteia născută din coliziunea lor complexă, un nod strâns de contradicții unde achizițiile tehnice coexistă cu angoasa, iar legile morale reconfigurează instinctul animal primordial.

Revonstructia noastră stadială capătă o soliditate teoretică semnificativă în momentul în care confruntăm cadrele conceptuale abstracte cu faptele istoriei profunde și ale neurofiziologiei clinice. De la analiza geometrică a cioplirii silexului în culturile Aurignacian și Gravettian, trecând prin mobilizarea religioasă non-utilitară care a ridicat megaliții de la Göbekli Tepe, până la fenomenul medical complex al morții prin psihosomatizare documentat de Walter Cannon, am adus argumente clare că pentru Homo sapiens ordinea simbolică are o eficiență cauzală remarcabilă în raport cu biologia brută a corpului. Faptul că un organism poate suferi un colaps fizic pe fondul încălcării unui tabu interiorizat indică faptul că procesul de ontificare a atins o fază de autonomie substanțială profundă, în care cuvântul și norma interacționează decisiv cu biologia, fiind capabile să reprime tendințele dismergente, ca expresie a regnului animal și a naturii amorfe. Această forță a spiritului obiectivat oferă consistență comunității în timp, sprijinind fragilitatea biologică originară a speciei printr-o structură instituțională stabilă în fața timpului devorator.

Prin urmare, valoarea acestui demers teoretic constă în chestionarea dualismelor rigide care au fragmentat științele umane de-a lungul secolelor, propunând în schimb o paradigmă cu tentă integratoare. Am arătat că studiul evoluției neurologice este strâns legat de cel al uneltei și al normei sacre, creierul uman dezvoltându-se într-o spirală de feedback-uri declanșate de propria sa activitate transformatoare și de disciplina instinctuală configurată prin ritual. Întreaga arhitectură a umanității se relevă a fi o structură bio-culturală în care biologia și cultura se solicită reciproc ca mecanisme de adaptare și organizare, cultura reconfigurează biologia prin selecție și disciplină. Această grilă conceptuală deschide un nou orizont fertil în antropologia filosofică, completând abordările scientismului pozitivist și restituind cercetării dimensiunea sa profund dramatică și metafizică, esențială pentru a înțelege singularitatea ființei umane în cosmos.

Această statuare existențială reprezintă însă o etapă în care devenirea metafizică a omului ca individ și comunitate se stabilizează în ordinea

universală a Ființei, oferind o organizare durabilă în fața haosului. Ea deschide o fereastră legitimă către o nouă etapă, complexă și dinamică, a investigației noastre teoretice de ansamblu. Privirea ontologico-agonică se îndreaptă acum spre ceea ce urmează în proiectul nostru filosofic: analiza modului în care societatea umană globală și omul contemporan reiau, la o scară macro-istorică planetară și tehnologică, vectori similari ai agonismului structurant și ai tensiunii generatoare. Societatea globală aflată în emergență nu se prezintă ca o realitate pacificată sau liniară, ci ca un nou și vast câmp de interacțiune agonică, unde megastructurile tehnologice, rețelele informaționale transnaționale și mecanismele de bioputere și biopolitică analizate de Michel Foucault (*A supraveghea și a pedepsi*, *Istoria sexualității*) reconfigurează din temelii formele de control asupra corpului, dorințelor și minții umane. În studiile noastre ulterioare, vom analiza modul în care această macro-societate tinde spre noi faze de instituire formală și cum ființa umană contemporană navighează riscul unei de-ontificări alienante — sub presiunea tehnologiei și a dizolvării sensului simbolic în fluxuri informaționale, sub influența noilor manifestări dismergente ale naturii amorfe la nivel planetar —, dar și șansa unei ontificări de o complexitate structurală inedită, continuând aventura dinamică și profund agonică a spiritului în istoria universală.

© Petru Stefaroi 2026